ПЕДАГОГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Реєстраційний номер: 0123U100167

Роки виконання: 2023 – 2025 рр.

Назва пріоритетного напряму: Повна загальна середня освіта. Спеціалізована освіта.

Науковий керівник: Онопрієнко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України, завідувач відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України.

Найістотніші наукові результати проведеного дослідження «Педагогічне управління розвитком навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів»

О. В. Онопрієнко,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України

У 2025 році науковці відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко виконували завдання узагальнювально-впроваджувального етапу дослідження. Вони полягали в узагальненні результатів експериментальної роботи з проблем дослідження; підготовці дидактико-методичних рекомендацій з управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів, спрямованої на досягнення результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти з урахуванням освітніх реалій воєнного стану і післявоєнного періоду відбудови України.

У межах дослідження розроблено дидактико-методичні матеріали для управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів *на уроках української мови*, які забезпечують досягнення результатів, визначених Державним стандартом початкової освіти, та відповідають викликам воєнного часу та післявоєнної відбудови. Обґрунтовано роль рукописного письма як інструмента розвитку когнітивних функцій учнів і формування стійких мовленнєвих умінь, необхідних для оволодіння українською мовою в умовах підвищеного стресу й інформаційної фрагментарності. Розроблені матеріали передбачають варіативні методи підтримки навчально-пізнавальної активності дітей цифрового покоління: алгоритми, інструкції, мовні моделі, візуалізації, ігрові та мотиваційні прийоми, адаптовані до потреб учнів у період нестабільності. Визначено методичні умови створення емоційно безпечного та підтримувального середовища, яке сприяє формуванню саморегуляції, стійкості, позитивного ставлення до письма й мови як важливих чинників громадянської ідентичності. Запропоновані підходи підтверджують ефективність системного управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів

для забезпечення поступового й надійного засвоєння мовних умінь у сучасних освітніх реаліях.

Розроблено дидактико-методичні матеріали з управління аудіативною діяльністю учнів 1–2 класів *на уроках читання*. Матеріали охоплюють педагогічні умови та інструменти, що забезпечують ефективний розвиток умінь сприймати, розуміти, аналізувати й інтерпретувати усну інформацію, зокрема: інтерактивні методи, аудіовізуальні ресурси, добір адаптованих аудіотекстів, поетапну систему вправ і завдань рецептивного, репродуктивного, продуктивного та творчого рівнів. Ураховано підвищену тривожність і знижену концентрацію уваги дітей у період воєнного стану, тому матеріали містять рекомендації щодо створення психологічно безпечного середовища, підтримки мотивації та розвитку саморегуляції. Експериментальна апробація довела, що запропоновані дидактико-методичні рішення забезпечують стале зростання аудіативної компетентності молодших школярів і відновлюють їхню навчально-пізнавальну активність у сучасних освітніх умовах.

Розроблено дидактико-методичні матеріали для управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів 3–4 класів *на уроках читання*. Доведено ефективність упровадження стратегій свідомого читання, адаптованих до цифрового середовища, які забезпечують розвиток умінь орієнтуватися в інформаційному просторі, визначати ключову інформацію, інтегрувати мультимодальний контент та формулювати висновки. Визначено дидактичні умови управління пізнавальною діяльністю учнів 3–4 класів під час роботи з цифровими текстами, що передбачають урахування нелінійності читання, регулювання когнітивного навантаження, підтримку уваги та розвиток наскрізних умінь. Розроблені матеріали містять систему завдань, що поетапно ускладнюються та забезпечують перехід від базового розуміння змісту до критичного оцінювання інформації та усвідомленого вибору джерел. На основі результатів дослідження підготовлено методичні рекомендації щодо організації навчально-пізнавальної діяльності учнів у цифровому середовищі, які забезпечують зростання рівня смислового читання та формують здатність учнів застосовувати читання як інструмент пізнання й осмислення інформації.

У ході дослідженні розроблено дидактико-методичні матеріали з управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів *на уроках математики*, що забезпечують досягнення результатів навчання Державного стандарту. Створено систему математичних завдань із контрольованою когнітивною складністю та поетапними переходами від маніпулятивних до схематичних, символічних і мисленнєвих дій, що гарантує глибоке засвоєння понять і способів математичної діяльності. Обґрунтовано методи ефективного поєднання прямих і непрямих способів педагогічного управління, інтегровано інструменти математичного дискурсу, евристичних і алгоритмічних стратегій, групової взаємодії та формувального оцінювання. Розроблені матеріали сприяють розвитку математичного мислення, саморегуляції, здатності учнів аналізувати, аргументувати, переносити способи дій у нові ситуації та поступово досягати визначених у нормативах рівнів математичної компетентності.

Розроблено дидактико-методичні матеріали для управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів *на уроках математики у змістовій*

лінії «Числа. Дії з числами. Величини», які забезпечують досягнення обов'язкових результатів навчання відповідно до типової освітньої програми. Запропоновано систему дидактичних прийомів і матеріалів для формування усних і письмових обчислень, розвитку раціональних стратегій, оперативної пам'яті та навичок самоконтролю, адаптовану до аудиторного, дистанційного та змішаного навчання. Визначено методичні підходи до управління помилками через діагностувальні інструменти, що дають змогу виявляти причини порушень обчислювальних алгоритмів й оперативно їх коригувати. Запропоновано використання ІТ-платформ і онлайн-тренажерів для миттєвого зворотного зв'язку, а також підготовлено методичні матеріали для педагогів і батьків для підтримки сталого розвитку обчислювальних умінь та підвищення результативності математичної підготовки молодших школярів.

За *громадянським складником курсу «Я досліджую світ»* розроблено й теоретично обґрунтовано дидактико-методичні матеріали з управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів, що враховують вимоги Державного стандарту та специфіку освітнього процесу в умовах воєнного стану й післявоєнної відбудови України. Визначено структуру й функції педагогічного управління, окреслено способи реалізації громадянської компетентності через діяльнісний підхід, інтерактивні методи та практичну взаємодію учнів із соціальним середовищем. Узагальнено вікові особливості учнів і визначено методичні умови, необхідні для підтримки довіри, психологічної безпеки та розвитку саморегуляції у навчанні. Розроблено інструменти стимулювання пізнавальної активності та інтелектуальних зусиль школярів, а також інструментарій оцінювання результатів навчання. Експериментально підтверджено ефективність запропонованих способів педагогічного управління у формуванні ключових складників громадянської компетентності.

За *екологічним складником курсу «Я досліджую світ»* розроблено та теоретично обґрунтовано дидактичні умови забезпечення наступності у формуванні екологічної компетентності, які включають систематичне використання дослідницьких, проєктних, ігрових та інтерактивних завдань природоохоронного змісту. В освітній процес експериментальних груп інтегровано комплекс екологічно спрямованих методичних матеріалів, зокрема цифрові ресурси, комікси та завдання курсу «Я досліджую світ», що забезпечили розвиток екологічних знань, цінностей і практик відповідальної поведінки. Повторне діагностування на контрольному етапі засвідчило позитивну динаміку показників, насамперед зростання частки учнів із високим рівнем сформованості екологічної компетентності. Експериментально доведено ефективність розроблених дидактичних умов у підвищенні результативності екологічної освіти молодших школярів.

Результати дослідження представлені в рукописах методичних посібників «Управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів у навчанні української мови і читання» і «Управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів у навчанні математики та інтегрованого курсу «Я досліджую світ»»; наукових статтях і матеріалах конференцій.